

LEGĂTURILE DINTRE TITU MAIORESCU ȘI INTELECTUALII ARĂDENI (1870–1896)

Maria-Alexandra PANTEA¹

mariapantea82@gmail.com

ABSTRACT: The political events that took place both in Budapest and in Bucharest led to the intensification of the collaboration between the Romanian intellectuals on both sides of the Carpathians in the last three decades of the 19th century. In this context, Titu Maiorescu had a series of connections with Arad intellectuals Ioan Slavici, Vasile Mangra, Petru Pipoș or Geoargiu Popa. An important role was played by the relationship between Ioan Slavici from Arad, who settled in Bucharest, and Titu Maiorescu, who supported him in his literary debut. Through Ioan Slavici, Titu Maiorescu was informed about the events that took place in Banat and Crișana and came to know some of the intellectuals in the area.

Titu Maiorescu's connections with Arad intellectuals contributed to the maintenance and development of Romanian culture in the Arad area.

KEYWORDS: Titu Maiorescu, Arad, intellectuals, collaboration, culture

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca urmare a evenimentelor petrecute atât la Budapesta, cât și la București, intelectualii români de pe ambele versante ale Carpaților au început a stabili o serie de legături.

Instaurarea regimului dualist a făcut ca românii din Transilvania și Banat să fie supuși supuși unui dur proces de maghiarizare, fapt ce i-a determinat să își îndrepte privirile tot mai mult spre București. Legăturile dintre intelectualii români ce activau la București și cei din teritoriile austro-ungare s-au intensificat după 1877, când România a devenit stat independent. În acest context scriitorul și omul politic Titu Maiorescu a avut o serie de legături cu intelectuali arădeni ca Ioan Slavici, Vasile Mangra, Petru Pipoș sau Geoargiu Popa. Veriga de legătură între intelectualii arădeni și Titu Maiorescu a fost reprezentată timp de mai bine de un deceniu de arădeanul Ioan Slavici. Date importante despre modul în care au fost

---

¹ Cercetător științific la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, secretar al Grupului de Cercetări Multidisciplinare de Istoria Științei al CRIFST al Academiei Române.

stabilite aceste legături apar în corespondența dintre Ioan Slavici și Vasile Mangra. Slavici îl informa pe profesorul Institutului Teologic-Pedagogic despre evenimentele de la București, iar Vasile Mangra îl anunța despre cele petrecute la Arad și Budapesta.

Tinerețea și debutul literar ale lui Ioan Slavici au fost puternic marcate de personalitatea lui Titu Maiorescu, care l-a apreciat pe tânărul șirian încă de când activa la Viena în cadrul Societății România Jună. Începutul activității literare a lui Slavici se datorează în mare parte lui Titu Maiorescu, care l-a introdus pe Ioan Slavici în 1870 în rândurile societății „Junimea”. În 1871 Slavici era implicat în organizarea serbărilor de la Putna.

Relația specială existentă între cei doi intelectuali și respectul de care se bucura Slavici reies din scrisoarea trimisă de Titu Maiorescu în 8/24 aprilie 1874 lui Slavici, care era grav bolnav, fiind internat la Viena. Prin această scrisoare Titu Maiorescu îi comunică faptul că a fost numit în ministerul instrucțiunii publice și dorește să impună o „nouă direcție” care are ca scop „împropătarea vieții statului român”. Arată că printre cei care susțin această direcție era și Slavici și îi oferă posibilitatea de a ocupa un post de profesor, funcționar sau inspector școlar, la alegere. Titu Maiorescu amintește și de situația dificilă în care era tânărul arădean, despre care a aflat de la Negruzzi. Îl informează că de la Junimea va primi „8–9 galbeni pe lună”. Potrivit celor mărturisite chiar de Slavici, banii primiți de la Junimea l-au ajutat să plece la țară, unde a stat cinci luni de zile și s-a vindecat².

În 1874 Titu Maiorescu, în calitate de ministru al instrucțiunii și culturii, a pus bazele unei comisii care avea ca sarcină publicarea documentelor Hurmuzaki. Comisia era formată din Mihail Kogălniceanu, D.A. Sturdza, Al. Odobescu, Th. Rosetti, secretar fiind Ioan Slavici, fapt ce îl va determina pe acesta să se stabilească la București, unde a „avut legături cu toți oamenii importanți ai țării” și s-a bucurat de „bunăvoința tuturor”³. Potrivit documentelor, intelectualului arădean îi revenea „responsabilitatea pregătirii execuției tipografice a documentelor cuprinse între anii 1218–1818”⁴.

Ajuns în capitală, scriitorul arădean a devenit un atent observator al evenimentelor, dar și al clasei politice românești, de care a fost destul de

² Ioan Slavici, *Închisorile mele*, Ed.Viața Românească, 1921, p. 5–6.

³ *Ibidem*.

⁴ Vasile Popeangă, *Eparhia Aradului în perioada instituționalizării culturii naționale*, Arad, Ed. „Vasile Goldiș” University Press, 2006, p. 265.

repede dezamăgit. În 1876 îi scria lui Vasile Mangra că în viața publică a României activează oameni prea inteligenți, dar care nu înțeleg problemele reale ale societății românești. Sunt formați la Universitățile din Occident, iar când ajung în țară se comportă ca niște străini și înțeleg mult mai bine situația din Franța, Germania și Italia, fără a ști ce trebuie să facă în România. Din cele scrise se poate observa că Slavici a devenit un adept al conservatorismului și al teoriei lui Titu Maiorescu privind „formele fără fond” și un critic al grupării liberale. Slavici arată că în viața politică de la București era nevoie de oameni nu cu multe studii, dar cu bun simț, care să fie crescuți la țară, pentru a înțelege problemele reale ale societății românești.

În același an într-o scrisoare trimisă de Slavici lui Mangra scriitorul sirian avea să facă o analiză a clasei politice de la București, ocazie cu care îl numește pe Maiorescu „un orator clasic, dar nu român”⁵. Mai arată că Maiorescu a intrat în guvernul Catargiu, dar poziția sa era delicată, pentru că nu se putea înțelege cu ceilalți miniștri și a „devenit o caricatură”⁶. Afirmă că Maiorescu a intrat în guvern ca reprezentant al grupării junimiste, care susține „noua direcție”.

În calitate de ministru al instrucțiunii și culturii, Titu Maiorescu a fost preocupat și de situația românilor din afara granițelor. Într-o scrisoare trimisă de Slavici lui Mangra în 1/13 octombrie 1876 scriitorul arădean arată că în primăvara anului 1876 era pregătit a trimite mai multe cărți la Arad și a realizat chiar o listă, dar demisia lui Titu Maiorescu de la minister a făcut ca „transportul” să fie amânat. Intelectualul arădean își exprimă speranța că vor veni „vremuri mai bune” și îi trimite lui Mangra un catalog al cărților românești de la Librăria Socec et Comp⁷.

Date importante privind intenția lui Titu Maiorescu de a susține relații cu românii din Transilvania apar în corespondența dintre cei doi lideri arădeni. În scrisoarea trimisă de Slavici în 26 ianuarie 1877 lui Mangra sunt prezentate unele evenimente politice de la București. Se arată că Titu Maiorescu a preluat conducerea ziarului *Timpul*, iar printre membrii redacției era și Slavici, care se ocupa de partea literară, dar și de politica externă. Noua conducere a ziarului a anunțat încă de la apariția primului număr că

⁵ Vasile Mangra, *Corespondență*, vol. II, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 270.

⁶ *Ibidem*, p. 276.

⁷ *Ibidem*, p. 267.

„Timpul s-a pus în relațiuni cu Transilvania și Bucovina” și urmărește a prezenta și evenimentele din aceste teritorii. În acest context Slavici îi cere lui Mangra să îi dea o mână de ajutor: „să lucrăm împreună să vedem dacă vom putea face ceva. Te rog să îmi trimiți ori să faci să mi se trimită din când în când câte o corespondență din Arad, Timișora ori Oradea”. Slavici cere să i se trimită „odată sau de două ori pe lună” rapoarte obiective despre cele petrecute în biserică și societate, fără a se aminti despre guvern, ci doar expunând faptele. Îi propune să îi scrie despre fondurile bisericesti și școlare sau despre balurile filantropice. Slavici mai arată că trebuie să fie diplomat în prezentarea unor informații privind situația românilor din Austro-Ungaria, pentru a nu-i crea probleme lui Maiorescu, care în acest caz ar putea ieși din comitet și crea un alt ziar, fiind susținut de Junimea. Bun cunoscător al grupărilor politice conservatoare, Slavici sublinia că „trebuie să căutam a angaja prin Maiorescu Partidul Conservator”. Arată că Maiorescu a acceptat a face parte din rândurile conservatorilor, chiar dacă „nu într-o toată vremea”, fapt ce l-a determinat pe Slavici a accepta să lucreze la ziarul *Timpul*, chiar dacă pe mulți dintre conservatori nu îi vedea cu ochi buni⁸.

Din 1884 Slavici își începe activitatea la Sibiu, fapt ce a dus la o răcire a relațiilor cu Maiorescu, dar în 1886 scriitorul arădean, referindu-se la opera lui Alecsandri, scria că face parte, alături de Kogălniceanu, I.C. Brătianu, T. Maiorescu și D. Sturdza, „dintre bărbații din România liberă ale căror sfaturi sunt primite și ascultate de frații lor din Transilvania”.

În perioada 1883–1884 profesorul Preparandiei arădene Petru Pipoș, considerat unul dintre cei mai importanți pedagogi din Transilvania, a publicat o serie de articole în revista *Educatorul* din București. Datorită viziunii sale pedagogice a fost remarcat de Titu Maiorescu, care l-a invitat la București, oferindu-i și un post în învățământ, dar Pipoș a rămas în continuare la Arad, unde prin lucrările sale a contribuit la dezvoltarea învățământului confesional.

Prin activitatea sa, Titu Maiorescu a susținut și dezvoltarea învățământului confesional românesc în statul dualist. A fost cel care a apreciat activitatea lui Geoargiu Popa, care în calitate de referent școlar al Consistoriului din Arad a luat o serie de măsuri prin care a contribuit la organizarea învățământului confesional românesc și a bibliotecilor școlare,

⁸ *Ibidem*, p. 291.

Geoargiu Popa fiind considerat „îndrumător neîntrecut al învățământului confesional din Eparhia Aradului”⁹. Într-un raport din 22 ianuarie 1896 trimis episcopului arădean Ioan Meșianu, Geoargiu Popa prezintă situația bibliotecilor școlare. Arată că pentru organizarea acestora s-a deplasat o săptămână la București, pentru „a cerceta bibilotecile școlare poporane”. Ajuns la București, s-a consultat cu mai mulți „bărbați de litere”, oameni de la Academie și minister, printre care și Titu Maiorescu. Și-a dat seama că nici în România nu există o definiție clară a bibliotecilor populare, „și dâșii fluctuează ca și noi”. În urma unei discuții cu Titu Maiorescu a constatat că acesta era mai interesat de această problemă și „mai apropiat de noi” și a cerut să „formulăm în scris propunerea și dorința noastră și el va interveni la cei competenți”¹⁰.

Prin legăturile sale cu unii intelectuali din zona Aradului, Titu Maiorescu a contribuit atât la afirmarea unora dintre aceștia, în special a lui Ioan Slavici, ca reprezentanți de marcă ai culturii românești, cât și la menținerea și dezvoltarea culturii românești din regiunea Aradului.

---

⁹ Vasile Popeangă, *op. cit.*, p. 64.

¹⁰ *Mărturii privind lupta românilor din Părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784–1918)*, Arad, 1986, p. 246.